

Anıtkabir'in İnşa Edildiği Rasattepe'nin Tespit Edilme Süreci ve Morfolojik Değişimi

*

Determination Process of Rasattepe where Anıtkabir was Constructed and Its Morphological Variation

Tunç Boran

Özet

Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu ve önderi Mustafa Kemal Atatürk'ün kabri olarak inşa edilen Anıtkabir, Türkiye Cumhuriyetinin ve Başkent Ankara'nın sembol mekânlarından biridir. Atatürk'ün ölümünden sonra dönemin hükümeti, Atatürk için Anıt-Kabir yapılmasını kararlaştırdı. Anıtkabir tamamlanuncaya kadar Atatürk'ün cenazesi geçici kabir olarak belirlenen Etnografya Müzesi'ne konuldu. Anıtkabir inşa edilecek sahanın belirlenmesi için siyasi iktidar tarafından komisyonlar oluşturuldu. Komisyonların çalışmaları sonunda CHP Parti Grubunda yapılan oylama sonucu, Anıtkabir inşa edilecek saha olarak Rasattepe belirlendi. Bu süreçte, Anıtkabir yeri için Çankaya ve Rasattepe tartışması yaşandı. Anıtkabir inşa edilecek yer olarak seçilen Rasattepe, dönemin Ankara kentinin merkezinden uzakta çorak bir tepeydi. Rasattepe, Anıtkabir inşaatı sırasında ve sonrasında ağaçlandırıldı. Aynı zamanda Anıtkabir'in inşası ile Rasattepe'nin çevresindeki yapılaşma denetim altına alındı. Anıtkabir'in inşa edilmesi ile Rasattepe, Türkiye Cumhuriyeti ve Başkent Ankara için önemli bir merkez haline geldi. Bu çalışmada, Rasattepe'nin Anıtkabir inşa edileceği saha olarak belirlenme süreci ve Rasattepe'nin Anıtkabir inşası ile morfolojik değişimi aktarılacaktır.

Anahtar kelimeler: Anıtkabir, kentsel morfoloji, Atatürk, mekân ve siyaset, Rasattepe, Çankaya

Abstract

Anıtkabir which has been built as the mausoleum of Turkish Republic's founder and leader Mustafa Kemal Atatürk is a symbol place for Turkish Republic and Ankara, the capital city. After Atatürk passed away, leading government decided to build a mausoleum for Atatürk. Until Anıtkabir's completion of construction, Atatürk's funeral was placed temporarily to Ethnography Museum which was determined as temporary mausoleum. The government established commissions in order to determine construction site of Anıtkabir. As a result of the Commission's works and voting in CHP Party Group Rasattepe had been determined as the construction site of Anıtkabir. During this process there had been arguments whether to build Anıtkabir at Çankaya or Rasattepe. Rasattepe elected as the construction site of Anıtkabir and in that period it was far away from the city centre and it was a barren hill. Rasattepe had been forested during and after construction. At the same time structuring around the area was inspected and got under control. By construction of Anıtkabir, Rasattepe became an important centre for Turkish Republic and Ankara, the capital city. In this work, determination process of Rasattepe where Anıtkabir was constructed and its morphological variation will be presented.

Keywords: Anıtkabir, urban morphology, Atatürk, space and politics, Rasattepe, Çankaya

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve lideri Mustafa Kemal Atatürk, hayatının bazı dönemlerinde önemli sağlık sorunları yaşadı. 1911-1927 yılları arası, Atatürk'ün hayatının en hareketli dönemiydi. Bu yıllar, Trablusgarp Savaşı ile başlayan Birinci Dünya Savaşı'nın cephelerine uzanan ardından Kurtuluş Savaşı yılları ve yeni bir devletin kurulduğu devrim yılları ile devam eden zorlu, çetin zamanlardı. Tüm bu hareketli dönem boyunca Mustafa Kemal Atatürk, bir taraftan hastalıklarla da mücadele etti. Atatürk'ün fiziksel sağlığını, çoğu zaman mükemmel olarak tarif etmek mümkün değildi. Atatürk, yıllardır ciddi miktarlarda sigara, alkol ve kahve tüketmesine, düzensiz bir yaşam sürmesine karşın, güçlü bedeni iki kalp krizini, sıtmayı, böbrek iltihabını ve diğer hastalıkları atlatmasını sağlamıştı. Bütün hayatı boyunca en ciddi rahatsızlıkları böbrek ve kalbinde kendini göstermişti. Ancak hayatını kaybetmesine karaciğer rahatsızlığı neden oldu. Bu rahatsızlıktan kaynaklanan hastalık sonucu Atatürk, 10 Kasım 1938'de hayatını kaybetti.¹

Türk halkı, karizmatik lideri kaybetmenin üzüntüsünü yaşadı. Bu acı ve yas, on bir gün süren cenaze töreni sürecinde kendini hissettirdi. İstanbul Dolmabahçe Sarayı'nda ölen Atatürk'ün naaşı, büyük bir törenle 19 Kasım 1938 günü İstanbul'dan Ankara'ya taşındı.² Hükümet, 13 Kasım 1938 günü "*Atatürk'ün cenazesinin kendisine layık bir Anıtkabir yapılın-*

---

¹ Atatürk'ün sağlık hayatı, hastalığı ile ilgili olarak daha geniş bilgi için bkz; Eren Akçiçek, *Atatürk'ün Sağlığı, Hastalıkları ve Ölümü*, Güven Kitapevi, İzmir, 2005; Bedi Şehsuvaroğlu, *Atatürk'ün Sağlık Hayatı*, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1981; İhsan Özkaya, "*Atatürk'ün Son Hastalığı ve Ölümü*" Milliyet Gazetesi, 10 Kasım 1976. Atatürk'ün ölümüne neden olan hastalık süreci ile ilgili olarak yakınlarının ve doktorlarının anıları için bkz. Asım Arar, *Son Günlerinde Atatürk*, Selek Yayınları, İstanbul, 1958; Ali Kılıç, *Kılıç Ali'nin Anıları*, Derleyen: Hulusi Turgut, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010; Hasan Rıza Soyak, *Atatürk'ten Hatıralar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2006; Ruşen Eşref Ünaydın, *Atatürk'ün Hastalığı*, TTK Basımevi, Ankara, 1959; Mim Kemal Öke, *Yakınlarından Hatıralar*, Sel Yayınları, İstanbul, 1955; Rahmi Yağz, "*Atatürk'ün Son Günleri*," İkdâm Gazetesi, 2 Ekim 1939; Ziya Naki Yaltrırım; "*12 Yıl Atatürk'ün Doktorları Arasında Vazife Gördüm*," Cumhuriyet Gazetesi, 10 Kasım 1951; Salih Bozok, *Yaveri Atatürk'ü Anlatıyor*, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2006; Özel Şahingiray, *Atatürk'ün Nöbet Defteri 1931-1938*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1955; Özel Şahingiray, *Son Nöbet Defteri*, İş Bankası Yayını, Ankara, 1955.

² Ulus Gazetesi, 20 Kasım 1938; Tan Gazetesi, 20 Kasım 1938; Akşam Gazetesi, 20 Kasım 1938.

caya kadar Etnografya Müzesinde kalacağı kararını” kamuoyuna açıkladı.³ Böylelikle hükümet, Atatürk için Anıtkabir yapılması kararını aldı. Atatürk’ün kabri için anıt inşasına kadar geçici bir çözüm bulundu. Ankara’da Etnografya Müzesi geçici kabir olarak belirlendi. 21 Kasım 1938 günü düzenlenen törenle Atatürk’ün tabutu, geçici olmak kaydıyla Etnografya Müzesi’ne konuldu.⁴

Mezar ve ölüyü gömme biçimleri, her toplumda kendine özgü bir mimari anlayışı yansıtan mezar yapılarını doğurmuştur. Nitekim insanlık tarihinde hükümdarlar, komutanlar, devlet ya da din adamları gibi egemen sınıfın temsilcileri için anıtsal mezarlar yapıldı. İnsanlık tarihinin en bilinen ve en anıtsal mezarları Eski Mısır’da yapılan piramitlerdir. Piramitlerin dışında Karya Kralı Mausolos için yapılan mezar ile Babür Sultanı Şah Cihan’ın eşi için yaptırdığı Taç Mahal en ünlü anıtmezarlardır. (Gökdemir, 1985: 2338) Osmanlılar da ‘türbe’ adı verilen mezar yapılarını zamanla başta padişah ve hanedan mensubu kişiler olmak üzere yüksek payeli şahsiyetler için sistematik olarak uyguladılar. Tarihi sur içi İstanbul’da 150’ye yakın türbe bulunmaktadır. Bu sayılara sur dışında kalan diğer mahallelerdeki çok sayıda türbe de eklendiğinde toplam sayı ikiye katlanmaktadır. Sur içindeki türbelerin 15’i padişahlar için inşa edilmiş veya içine padişah defnedilmiş, 18’i ise şehzade, sultan ve kadın efendi gibi hanedan üyelerine ayrılmıştır. Toplam 33 adet hanedan türbesinde 28’i padişah olmak üzere 380 hanedan üyesi yatmaktadır. Kısacası, İstanbul bir türbeler kenti olarak tanımlanabilir. İstanbul türbelerinin önemli işlevlerinden biri de kent kimliğine getirdikleri simgesel katkıdır (Eldem, 2005: 26-36).

Devlet büyükleri için özel bir mezar yapısı inşa edilen siyasi bir geleceğin uzantısı olarak Atatürk için özel anıtsal bir kabir yapılması kararında dikkat çekici unsur, Atatürk için bir kabir değil, “Anıt-Kabir” yapılacağına duyurulmasıdır. Bu karar ile anıtsallığı ön planda olan bir kabirin yapılacağı anlaşılmaktadır. Defin mimarlığı, sağ kalanların vefat eden kişinin belleklerindeki hatırasını somutlaştırma veya temsil etme çalışmasıdır. Defin mimarlığı anıtsallığı öleni ebedileştirme isteklerinin

³ Akşam Gazetesi, 14 Kasım 1938; Cumhuriyet Gazetesi, 14 Kasım 1938.

⁴ Ulus Gazetesi, 22 Kasım 1938.

derecesine bağlıdır. “Atatürk’e layık bir Anıtkabir” düşüncesi ile Atatürk’ü, kabrin anıtsallığı ile ebedileştirme isteği vurgulanmaktadır.

Anıtkabir’in inşa edileceği kent, tartışmasız bir şekilde Ankara oldu. Cumhuriyetin Başkent yaptığı Ankara, Mustafa Kemal Atatürk için de büyük anlam taşımakta idi. Dönemin İstanbul Valisi Muhittin Üstündağ, Atatürk’ün ölümünden sonra Atatürk’ün İstanbul’da defnedilmesini, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Hasan Rıza Soyak’a önerdi. Soyak, Atatürk’ün Ankara’ya olan bağlılığını anlattı, hükümetin İstanbul’da hayatını kaybeden Atatürk’ün naaşını Ankara’ya nakledeceğini hatırlattı (Kutay, 1981: 179-180). İstanbul Valisi’nin bu ricası dışında, Atatürk’ün defnedileceği kent ile ilgili bir tartışma gerçekleşmedi. Defin yeri olarak Başkent Ankara konusunda herkes mutabık görünmektedir.

Anıtkabir Yeri İçin İlk Öneriler

Atatürk’ün ölümünden üç gün sonra hükümet, Atatürk için Anıtkabir yaptırma kararını açıklamıştı. Türk basını ise, Atatürk’ün öldüğü günden itibaren kabir yeri konusunu tartışmaya ve yazmaya başladı. 10 Kasım 1938 tarihli Kurun Gazetesinde, Atatürk’ün nereye gömüleceğinin henüz belli olmadığı, bu kararı Büyük Millet Meclisi’nin vereceği belirtilerek kamuoyunda önerilen kabir yerlerini şu şekilde aktarmaktadır:

Umumi arzu bu konuda muhtelifdir. Mezarının Çankaya Köşkünün yanında, Ankara Kalesinin ortasında, eski Meclis Binası bahçesinde, Atatürk parkında yahut Orman Çiftliğinden birinde yapılması muhtemeldir.⁵

Benzer şekilde Tan Gazetesi de muhtemel kabir yerlerini; Çankaya Köşkü yanı, Ankara Kalesi’nin ortası, Meclis Eski Binasının Bahçesinde ya da Orman Çiftliği olarak sıralamaktadır.⁶ 15 Kasım 1938 tarihli Akşam gazetesi ise, Atatürk için yapılacak Anıtkabir’in, Etnografya Müzesi’nin bulunduğu sırta yapılmasına karar verildiğini açıkladı.⁷ Bu aceleci ve erken haber, doğru değildi.

⁵ Kurun Gazetesi, 10 Kasım 1938.

⁶ Tan Gazetesi, 11 Kasım 1938.

⁷ Akşam Gazetesi, 15 Kasım 1938.

Kabir yeri konusunda halktan Meclise, Hükümet'e ve Cumhuriyet Halk Partisi'ne öneriler de gelmekteydi. Üzerinde en çok durulan yerler, Çankaya ve Ankara Kalesi idi.⁸ Bu önerilerden en ilgi çekici olanı, Kütahya'nın Gediz ilçesinden Hamza Cier ve arkadaşlarının TBMM'ye gönderdikleri dilekçede belirtiliyordu. Hamza Cier ve arkadaşları "*Atatürk'ün cesedinin Çankaya'da Altın bir muhafaza içinde saklanması*" öneriyorlardı.⁹

Kabir yeri konusunda bir başka öneri ise, Yozgat Milletvekili Sırrı İçöz'den geldi. 14 Kasım 1938'de, Atatürk'ün cenaze programı için yapılacak harcamalara ilişkin kanunun Meclis Genel Kurulu görüşmelerinde söz alan Sırrı İçöz, kabir yeri olarak Ankara Kalesini şu sözlerle önerdi:

...Atatürk'ün mübarek cesedi muvakkaten, kati surette kabri taayyün edinceye kadar, müzede kalacaktır. Halk Atatürk'ü sağlığında başında taşıdı ve onun maneviyatında da daima başında görmek istiyor. Hem de mübarek kabirlerinin Ankara'nın hiçbir noktasından aşağıda yapılmasına razı değiliz. Kalenin ortasında yüksek bir yere yapılacak makamı mahsusasına defnedilsin ve uzaktan en evvel görenler ona tazim ile eğilsin. İcabederse bütün malımızı, mülkümüzü de bu uğurda feda edebiliriz. Bütün arzumuz budur.

Ankara Kalesinin en yüksek yer olması nedeniyle Atatürk'ün kabrinin orada yapılmasını isteyen Sırrı İçöz, Mecliste asılı bulunan "*Egemenlik Ulusundur*" yazısının altına Atatürk büstü konulmasını, ayrıca Atatürk'ün kabri için tüm vilayetlerden toprak getirilmesini de önerdi.¹⁰

Meclis görüşmesine verilen aradan sonra devam eden konuşmalarda tekrar söz alan Sırrı İçöz, daha önce yaptığı konuşmada verdiği önergeyi şu sözlerle geri çekti:

Muhterem Arkadaşlar; demin kürsüden Atatürk'ün mübarek makamının kale üzerinde yapılması ve şu levhanın altına bir büstünün konulması, sonra vilayetlerden toprak alınarak makamının o topraklarla örtülmesi hakkında ricada bulunmuştum. Beş dakikalık celse tatili esnasında temas

⁸ Akşam Gazetesi, 27 Kasım 1938.

⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 5, 1 Ekim 1938- 27 Ocak 1939, Cilt 27, s. 210

¹⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 5, İnikat 4, 14 Kasım 1938 Cilt 27, s. 29

ettiğim arkadaşlar, benim şu takrirdeki arzularımı daha şümulü olarak yerine getireceklerini buyurdular. Binaenaleyh, takririmi geri alıyorum.¹¹

Milletvekili Sırrı İçöz, Meclis Genel Kurulu'nda Anıtkabir yeri için verdiği önergeyi geri çekti. Anıtkabir yer tespitinin kararı, komisyonların yapacağı toplantıların sonunda netleşecekti.

Anıtkabir Yeri İçin Sözlü Vasiyet Tartışması

Anıtkabir yapılacak yere siyasi yetkililer karar verecekti. Ancak Atatürk'ün bir yazılı vasiyetnamesi vardı. Vasiyetnamede kabir yeri ile ilgili bir hüküm var mıydı?

Atatürk, vasiyetnamesini hastalığının ağırlaştığı bir dönemde, 5 Eylül 1938 günü kendi el yazısıyla yazdı. 6 Eylül 1938 günü, İstanbul Altıncı Noteri İsmail Kunter, Dolmabahçe Sarayı'na çağrıldı. Vasiyetnamenin notere verilmesi gizli oldu. Doktor Neşet Ömer İrdelp, saraydakilere Noteri, Atatürk'ü muayene için getirdiği eski bir doktor arkadaşı olarak tanıttı. Atatürk, vasiyetini kapalı ve mühürlü bir zarf içinde Noter'e teslim etti (Soyak, 2006: 713-717).

Atatürk'ün Noter'e mühürlü ve kapalı zarf içinde verdiği vasiyetnamesi, Ankara Üçüncü Sulh Hukuk Hâkimliği'nde, 28 Kasım 1938 Pazartesi günü saat 15.00'de açıldı. Mahkemede, Atatürk'ün kız kardeşi Makbule Boysan (Atadan), Adalet Bakanı Hilmi Uran ile İçişleri Bakanı Dr. Refik Saydam, Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu, Ankara Cumhuriyet Savcısı Yardımcısı, bazı milletvekilleri, yargıç ve avukatlarda hazır bulundu. Ankara Üçüncü Sulh Hukuk Hâkimi Osman Selçuk, Atatürk'ün vefatıyla ilgili üzüntüsünü belirttikten sonra Makbule Boysan'a kimlik bilgilerini sordu. Ardından Hâkim, üstü çeşitli mühürler ve Atatürk'ün imzasını taşıyan zarf durumunu tutanağa geçirerek açtı. Zarfın içinden vasiyetname ile ilgili tutanağın olduğu ikinci bir zarf ile bir kâğıt çıktı. Tutanağın altında Atatürk'ün, Altıncı Noter İsmail Kunter'in, Hasan Rıza Soyak'ın ve Dr. Neşet Ömer İrdelp'in imzaları vardı. Tutanağın mahkeme dosyasına geçirilmesinden sonra açılan ikinci zarftan Atatürk'ün vasiyetnamesi çıktı. Atatürk'ün vasiyetnamesi, el yazısıyla bir yaprağın

---

¹¹ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 5, İnikat 4, 14 Kasım 1938 Cilt 27, s. 41

bir yüzüne yazılmıştı. Hâkim Atatürk'ün vasiyetnamesini açıkça okuttu ve tutanağa geçirtti. Atatürk'ün tek kanuni mirasçısı Makbule Hanım olduğundan kendisine, mahsup mirasçıların haklarına bir ay içinde itiraz edebileceği mahkemece tebliğ edildikten sonra oturma 16 Ocak 1939 gününe bırakıldı.¹² 16 Ocak 1939'da Makbule Hanım, Ankara Üçüncü Sulh Mahkemesi'ne, bir dilekçe ile başvurarak tebligatı kabul ettiğini, vasiyetnameye hiçbir itirazı olmadığını bildirdi (Leventoğlu, 1968: 51-54).

Atatürk, sahip olduğu menkul ve gayrimenkulları tanzim eden altı maddelik kısa bir mali vasiyet bırakmıştı. Sahip olduğu bütün malları, Cumhuriyet Halk Partisi'ne bırakıyordu. Sahip olduğu nakit ve hisse senetlerini İş Bankası nemalandıracaktı. Elde edilen gelirden kız kardeşine ve beş manevi kızına aylık giderlerini karşılamaya yetecek bir miktar nakit ödenecekti. Kız kardeşi Makbule, yaşamının sonuna dek Çankaya'daki eve sahip olacaktı. Pilot olan manevi kızı Sabiha Gökçen'e bir ev satın alınacaktı. İnönü'nün çocuklarına ise yüksek öğretimleri için ihtiyaçları kadar para bırakmıştı. İş Bankasından elde edilen gelir, eşit miktarda Tarih ve Dil Kurumlarına verilecekti.¹³

Atatürk'ün vasiyetnamesi açılmıştı. Mali konuların açıklandığı vasiyetnamede, kabir yeri ile ilgili bir hüküm bulunmuyordu. Ancak bunu Kurun Gazetesi, daha Atatürk'ün öldüğü gün açıklamıştı: "...Kendisinin bir vasiyeti olduğu tahmin ediliyorsa da gömüleceği yer hakkında bir arzusu olduğu tahmin edilmiyor" diye yazmaktaydı.¹⁴ Siyasi yetkililerin, Anıtkabir yerinin belirlenmesi için vasiyetnamenin açılmasını bekledikleri yönünde bir bilgiye rastlanılmamıştır. Ancak Anıtkabir yerinin tespit edilmesi ile ilgili ilk açıklama, Atatürk'ün vasiyetnamesinin mahkemede açılmasının ertesi günü yapıldı. Başbakan Bayar, 29 Kasım 1938 günü toplanan Cumhuriyet Halk Partisi Meclis grubunda konu ile ilgili bir açıklama yaptı. Açıklamasında, Atatürk için yaptırılacak Anıtkabir'in yerinin tayini için uzmanlardan oluşturulan komisyonun düzenleyeceği raporun grup onayına sunulduktan sonra uygulamasına geçileceğini bildirdi.¹⁵

¹² Cumhuriyet Gazetesi, 29 Kasım 1938; Akşam Gazetesi, 29 Kasım 1938.

¹³ Cumhuriyet Gazetesi, 29 Kasım 1938; Akşam Gazetesi, 29 Kasım 1938.

¹⁴ Kurun Gazetesi, 10 Kasım 1938.

¹⁵ Cumhuriyet Gazetesi, 30 Kasım 1938; Akşam Gazetesi, 30 Kasım 1938.

Atatürk'ün yazılı vasiyetnamesi mahkeme tarafından açıldığında kabir konusunda Atatürk'ün yazılı bir vasiyeti olmadığı kesinleşti. Ancak kabir yeri konusunda sözlü vasiyetler ve hatıralar vardı. Afet İnan'ın (1950: 2) aktardığı hatıraya göre, Atatürk'ün kabir yerinin konuşulduğu bir akşam Recep Peker, Atatürk'ün kabir yeri olarak Ulus Meydanı'ndan İstasyon'a inen yol üzerinde bulunan kavşağı öne sürdü. Atatürk, Peker'in bu önerisine *"İyi ve kalabalık bir yer. Fakat ben, böyle bir yeri milletime vasiyet edemem"* demişti. Münir Hayri Egeli'nin (1959:13-14) aktardığına göre ise, Atatürk kendi kabir yeri olarak Orman Çiftliğinde bir tepeyi seçmişti. Egeli, Atatürk'ün o tepenin üstünde dört tarafı kapalı, üstü açık, kapısında Gençliğe Hitabesinin yazılı bulunduğu küçük bir kabir istemişti. Egeli, Atatürk'ün konuşmasını *"Bütün bunlar benim fikrim. Türk Milleti elbet bana münasip göreceği şekilde bir kabir yapar"* diyerek tamamladığını ifade etmektedir. Ancak bu zayıf rivayetler dışında, hatıralar içinde en çok tartışılanı, Çankaya vasiyeti ile ilgili olanıdır. Yine Afet İnan'ın (1950: 2,4) aktardığına göre, 1932 yılının yaz aylarında Orman Çiftliğinde bulunan Marmara Köşkünde sofrada mumyalama geleneğinin tarihinin konuşulduğu bir sırada Atatürk, *"Beni öldükten sonra Çankaya'ya gömer hatıramı yaşatırsınız"* demişti. Bir çok katılımcının içinde bu sözleri söyleyen Atatürk, Afet İnan'a göre gece, otomobille Çankaya'ya dönerken fikir değiştirdi. Atatürk İnan'a, *"Beni milletim nereye isterse oraya gömsün, fakat benim hatıralarımın yaşayacağı yer Çankaya olacaktır"* demişti. İnan'a göre, Atatürk Çankaya'yı kendisinin mezarı olarak istemekten vazgeçmişti. İnan, Atatürk'ün kabir yeri dileğini, vasiyet şeklinde bildirmediğini; o gecedен sonra Çankaya'ya gömülme meselesini açmadığını ifade etmektedir. Afet İnan, Çankaya vasiyeti ile ilgili açıklaması, ilk kez 26 Haziran 1950 tarihinde Ulus Gazetesinde yayınlandı. Afet İnan, iktidar değişikliği ile Anıtkabir yeri ile ilgili konunun yeniden gündeme gelmesi nedeniyle düşüncelerini açıklamak istediğini yazdı.

Ancak kimilerine göre, bu sözü bir vasiyet kabul etmek gerekirdi. Falih Rıfkı Atay (1950: 2), Atatürk'ün kabir yeri olarak Çankaya'yı vasiyet ettiğini duyduğunu, bu nedenle Anıtkabir'in Çankaya'da yapılmasını istediğini belirtmektedir. Atatürk'ün bu sözünü vasiyet senedi sayan Atay, Afet İnan'ın Çankaya ile ilgili aktardığı hatıraya *"yeni rivayetler"* demektedir. Falih Rıfkı Atay da Afet İnan gibi konuyla ilgili düşüncelerini, Demokrat Parti iktidara geldikten sonra yayınladı.

Bir sohbet sırasında aktarılan düşünceler, farklı yorumlanmaktaydı. Belirtilmesi gereken önemli bir nokta, bu tartışmanın Anıtkabir yerinin belirlenmesinden yıllar sonra yapılmış olmasıdır. Ancak Anıtkabir yerinin tespit edilme aşamasında, sözlü vasiyet nedeniyle Çankaya'nın tercih sıralamasında en önde geldiğini de belirtmek gerekmektedir. Anıtkabir yerinin belirlenme sürecinde ve sonrasında Çankaya tercihi tartışılacaktır. Sonuç olarak, Atatürk, kabir yeri olarak yazılı bir vasiyet bırakmamıştı.

Anıtkabir için Yer Seçim Süreci ve Tartışmaları

Başbakan Bayar'ın 29 Kasım 1938 günü yaptığı açıklamaya uygun olarak Anıtkabir inşaatının yapılacağı yerin tespiti için özel bir komisyon kuruldu. Bu komisyon; Başbakanlık Müsteşarı Kemal Gedeleş başkanlığında, Milli Savunma Bakanlığında General Sabit ve Hakkı, Bayındırlık Bakanlığında Yapı İşleri Genel Müdürü Kazım, İçişleri Bakanlığında Müsteşar Vehbi Demirel, Milli Eğitim Bakanlığında Yüksek Öğretim Müdürü Cevat Dursunoğlu'ndan oluşuyordu. Komisyon ilk toplantısını 6 Aralık 1938'de yaptı.¹⁶ Komisyon toplantıda, Anıtkabir yeri konusunda yabancı uzmanların ve bilim adamlarının görüşlerinin alınmasına karar verdi. O dönemde Türkiye'de çalışan ve Ankara'nun imar planını hazırlamış olan şehircilik uzmanı Prof. Jansen'in, Büyük Millet Meclisinin yeni binasının mimarı Prof. Holzmeister'in Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi binasının mimarı Prof. Taut'un, Bayındırlık Bakanlığında görevli Henri Prost'un, Leu'nun ve Güzel Sanatlar Akademisinden Prof. Belling'in Anıtkabir yer seçimi konusunda uzman görüşlerinin alınması kararlaştırıldı.¹⁷ Uzmanlar, 16 Aralık 1938'den itibaren 20 Aralık 1938'e kadar Anıtkabir yeri ile ilgili hazırladıkları raporlarını komisyona verdiler.¹⁸ Basına sızan bilgilere göre uzmanlar, Anıtkabir'in Çankaya'da yapılması konusunda hem fikirdiler.¹⁹ Hatta Kurun Gazetesi, Anıtkabir'in

¹⁶ Ulus Gazetesi, 8 Aralık 1938.

¹⁷ Kurun Gazetesi, 9 Aralık 1938; Akşam Gazetesi, 9 Aralık 1938.

¹⁸ Akşam Gazetesi, 17 Aralık 1938; Kurun Gazetesi, 17 Aralık 1938; Akşam Gazetesi, 20 Aralık 1938.

¹⁹ Akşam Gazetesi, 20 Aralık 1938.

Çankaya'da yapılmasının kararlaştırıldığını yazdı.²⁰ Bu haber, diğer gazeteler tarafından yalanlandı.²¹ Başbakanlık Müsteşarı Kemal Gedeleş başkanlığındaki komisyon, uzmanların verdiği raporları inceledi. Komisyon, çalışmaların sonunda uzmanların da görüşlerinin yer aldığı bir rapor hazırladı.²²

Bakanlar Kurulu, Başbakanlık Müsteşarının Başkanlığındaki komisyonun hazırladığı raporun incelenmesi için Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubuna gönderilmesine karar verdi.²³ 3 Ocak 1939 günü toplanan Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubunda, Başbakanlık tarafından gönderilen raporu incelemek üzere Parti grubundan 15 milletvekilinden oluşan bir komisyon kuruldu. Komisyon üyesi milletvekillerine, CHP Grup Başkan Vekili Hilmi Uran imzasıyla ilk toplantının 5 Ocak 1939 günü saat 15.00'de yapılacağı bildirildi.²⁴

Cumhuriyet Halk Partisi Grubunun kurduğu CHP Anıtkabir Parti Grubu Komisyonu adı verilen komisyon, Falih Rıfki Atay (Ankara), Rasih Kaplan (Antalya), Mazhar Germen (Aydın), Süreyya Örgü Evren (Balıkesir), Refet Canitez (Bursa), İsmet Eker (Çorum), Münir Çağıl (Çorum), Mazhar Müfit Kansu (Denizli), Necip Ali Küçük (Denizli), Nafi Atuf Kansu (Erzurum), Salah Cimcoz (İstanbul), Sami Uzel (Manisa), Ferit Celal Güven (Seyhan), Tevfik Tarman (Seyhan) ve Mithat Aydın'dan (Trabzon) oluşuyordu.²⁵

CHP Anıtkabir Parti Grubu Komisyonu ilk toplantısını, 5 Ocak 1939 günü yaptı. Komisyon üyeleri, Münir Çağıl'ı komisyon başkanlığına, Ferit Celal Güven'i kâtipliğe, Falih Rıfki Atay, Süreyya Örgü Evren ve Nafi Atuf Kansu'yu raportörlüklere seçtiler. İlk toplantıda uzman komisyonun raporu okundu. Uzmanların görüşleri hakkında Büyük Millet Meclisi üyesi diğer milletvekillerinin de bilgilencmeleri için uzman komisyonun raporunun bastırılarak dağıtımını kararlaştırıldı. CHP Anıtkabir Parti Grubu Komisyonu üyeleri, komisyonun uzmanların önerdiği yerle-

²⁰ Kurun Gazetesi, 20 Aralık 1938.

²¹ Akşam Gazetesi, 22 Aralık 1938.

²² Cumhuriyet Gazetesi, 22 Aralık 1938.

²³ Cumhuriyet Gazetesi, 25 Aralık 1938; Kurun Gazetesi, 25 Aralık 1938.

²⁴ Mithat Aydın Özel Arşivi; "CHP Parti Grubunun Anıtkabir Komisyonu Üyesi Milletvekili Mithat Aydın'a yazdığı resmi yazı," 4 Ocak 1939.

²⁵ BCA: 0.30.10.1.8.14.

ri gezerek incelemesine karar verdi.²⁶ Bu karar çerçevesinde; komisyon üyeleri, Çankaya Köşkünün çevresinde bulunan tepelerde ve Etnografya Müzesinde incelemelerde bulundu.²⁷ Buraların dışında önerilen diğer yerler olan Yeşiltepe, Timurlenk (Hıdırlık) Tepesi, Gençlik Parkı, inşa edilmekte olan Yeni Meclis binasının arkasındaki tepede inceleme gezileri yapıldı.²⁸

Uzmanların önerdiği yerlerde incelemeler yapan Anıtkabir Parti Grubu Komisyonunun üyelerinden Trabzon Milletvekili Mithat Aydın'ın önerdiği *"Ankara şehrinden Gazi Orman Çiftliğine giden yolun sol tarafında Askeri rasadati havaiye binasının bulunduğu 906 rakımlı büyük ve geniş tepeyi de"* gezip incelediler.²⁹ Uzmanların raporlarının incelenmesi için kurulan komisyon, tüm bu inceleme gezilerinin sonunda CHP Parti Grubu Başkanlığına sunulmak üzere bir rapor hazırladı. Komisyonun çalışmaları ile bilgiler verildikten sonra raporda, 11 milletvekilinin³⁰ Anıtkabir için en uygun yer olarak Rasattepe'yi düşündükleri ifade edildi. Rasattepe'nin Ankara'nın her noktasına karşı geniş bir görüş hâkimiyeti taşıdığı, şehrin her semtinden görüldüğünü ifade ettiler. Tepenin geniş ve arazinin her türlü tesisata uygun olduğunu belirten milletvekillerinin Rasattepe ile ilgili bir başka gerekçesi için ise biraz hayal gücü gerekiyordu. Bu gerekçeye göre; *"Tepeye çıkılıp Ankara'ya bakılınca; bir ucu Dikmen, diğer ucu da Etlik Bağları olmak üzere nihayetlenen sevimli bir hilalin tam ortasına düşen bir yıldız üzerinde bulunulduğunu vehleten his ve müşahede olunur. Yıldız nısf dairenin her noktasına ne pek uzak ne pek yakındır"*.³¹

Nurettin Can Güleklî'nin (1973: 18-19) aktardığına göre, Bayrak metaforunu üreten kişi Süreyya Öрге Evren idi. Evren, bayraktaki hilali, Ankara şehrine; Rasattepe'nin bulunduğu yeri ise yıldızla benzetmişti.

Rasattepe'nin bunlardan başka bir özelliği daha vardır ki, hayali genişçe olan her kişiyi derin bir şekilde ilgilendirir sanırım. Rasattepe, bugünkü ve yarınki Ankara'nın genel görüşüne göre, bir ucu Dikmen'de, öteki ucu

²⁶ Ulus Gazetesi, 6 Ocak 1939.

²⁷ Akşam Gazetesi, 7 Ocak 1939.

²⁸ BCA: 0.30.10.1.8.14

²⁹ Tan Gazetesi, 10 Ocak 1939; BCA: 0.30.10.1.8.14 bkz. Ek: 1.

³⁰ Denizli Milletvekili Necip Ali Küçüka oylamaya mazereti nedeniyle katılmadı

³¹ BCA: 0.30.10.1.8.14

Etlük'te olan bir hilal'in tam ortasında, bir yıldız gibidir. Ankara, hilalin gövdesidir. Anıtkabir'in burada yapılması kabul edilirse, şöyle bir durum ortaya çıkacaktır: Türkiye'nin başkenti olan Ankara şehri, kollarını açmış Atatürk'ü kucaklamış olacaktır. Atatürk'ü böylece bayrağımızdaki yarımayın (hilâl) yıldızının ortasına yatırmış olacağız. Atatürk, bayrağımızla sembolik olarak birleşmiş olacaktır!

CHP Anıtkabir Parti Grubu Komisyonunun söz konusu raporunda, ayrıca komisyonun üç üyesi Anıtkabir için Çankaya'yı önerdiler. Bu üç milletvekili Falih Rıfkı Atay, Salah Cimcoz, Ferit Celal Güven'di. Bu milletvekilleri raporda, uzmanların Etnografya Müzesinin yerinin anıt yapımı için uygun olmadığını düşündüklerini hatırlattılar. Ayrıca uzmanların istasyon arkasındaki tepeyi (Rasattepe) hiç düşünmediklerini, daha sonra teklif edilen Rasattepe'nin Ankara'da bulunan uzmanlar tarafından kesinlikle reddedildiğini belirttiler. Milletvekilleri bu ret kararına katıldıklarını ifade ettiler. Uzmanların çoğunluğunun Çankaya'da karar kıldığını iddia eden Milletvekilleri Çankaya'da eski Köşkün arkasında su depolarının bulunduğu tepeyi önerdiler. Ayrıca, Anıtkabir'in Çankaya'ya yapılması gerektiğini, bu kararı verirken de teknik nedenlerden dolayı uzmanların görüşünün alınmasının doğru olacağını ifade ettiler. Milletvekillerinin raporda, Çankaya konusunda görüşleri şu cümlelerle sona eriyordu:

Atatürk bütün hayatında Çankaya'dan ayrılmamıştır Çankaya şehrin her tarafına hâkimdir ve milli mücadele devletin kuruluşu ve inkılâplarımızın hatıralarına ayrılmaz bir surette bağlıdır. En muhteşem abideler inşasına müsaittir. Hülâsa maddi manevi bütün şartları haizdir. Atatürk'ü ölümden sonra Çankaya'dan ayırmayı haklı gösterecek hiçbir sebep bulamadık. Onun için bizler Çankaya fikrinde ısrar ediyoruz.³²

Falih Rıfkı Atay, (1950: 2) komisyonda yaşananları 1950 yılında Cumhuriyet Gazetesinde kaleme aldı. Atatürk'ün sözünden dolayı Anıtkabir'in Çankaya köşkünün solundaki tepede yapılmasını istediklerini aktaran Atay, komisyon üyelerinden bazılarının "Cumhurbaşkanları türbedarlık mı edecek?" diye itiraz ettiklerini yazmaktadır. Ayrıca Atay, yine

---

³² BCA: 0.30.10.1.8.14 Bkz. Ek:1.

komisyon üyelerinden bazılarının “Çankaya’nın partinin malı olduğunu, başkasının malı üzerine mezar yapılmaz” dediklerini iddia etmektedir. Atay, buna karşılık “Parti sizsiniz. Atatürk bu millete bir vatan vermiştir. Siz ondan bir avuç toprağını mı esirgeyeceksiniz” dediğini ifade etmektedir. Atay, Çankaya konusunda komisyonda çekişme yaşandığını, üyelerin önerilen yerleri gezdikten sonra çoğunluğunun Rasattepe’yi uygun bulduğunu yazmaktadır.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu da (2002: 142) yine Falih Rıfki Atay’ı kaynak göstererek tartışmayı aktarmaktadır:

Bu komisyonda bulunan Falih Rıfki Atay -kendisinin bana anlattığına göre- Atatürk’ün Çankaya’da gömülmek istediğini ve bu dileğini adeta bir vasiyet şeklinde tekrar ettiğini hatırlatır, buna karşı Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Kemal Gedeleş de ‘İnönü’ye, demek ki, bir türbedarlık vazifesi verilecek!’ diye söylenir dururmuş. Nihayet, dönüp dolaşmış, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterinin ısrarlı teklifi üzerine bugünkü Anıtkabirin yeri kabul edilmiş.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Rasattepe’nin Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Kemal Gedeleş tarafından teklif edildiğini belirtmektedir. Başka hiçbir kaynak ve belge tarafından bu iddia doğrulanmamaktadır. Tüm kaynak ve belgelerde, Rasattepe’nin komisyon üyesi milletvekili Mithat Aydın tarafından önerildiği belirtilmektedir.

Falih Rıfki Atay’ın aktardıklarına göre, Anıtkabir’in Çankaya’da yapılmasına yönelik komisyonda ciddi bir direnç gösterilmiş, tartışmalar yaşanmıştı. Anlatılanlara göre, Cumhurbaşkanlığı Köşkünün bulunmasından dolayı Anıtkabir’in Çankaya’da yapılmasına, “Cumhurbaşkanlarının türbedar yapılacağı” benzetmesi ile karşı çıkılıyordu. Komisyonda bulunan milletvekillerinin bu gerekçelerle Çankaya tercihinine karşı tavır sergilemeleri, Çankaya Köşkünün yeni sahibi Cumhurbaşkanı İnönü tarafından ya da yakın çevresi tarafından bu yönde uyarıldıkları veya dikkatlerinin çekildiğini akla getirmektedir. Elbette bu değerlendirmenin, Falih Rıfki Atay’ın aktardığı bilgilere dayandığını ifade etmek gerekmektedir.

13 Ocak 1939 tarihli Vakit Gazetesinde Asım Us, “Atatürk Anıt-Kabri” başlıklı köşe yazısında, CHP Anıtkabir Parti Grubu Komisyonunda ya-

şanan tartışmaları ve alınan kararı açıkladı. Anıtkabir inşa edilecek yer olarak istasyonun arkasında yer alan ve üzerinde Milli Savunma Bakanlığına ait Meteoroloji binasının bulunduğu tepenin seçildiğini yazdı.

CHP Anıtkabir Parti Grubu Komisyonunda 11 milletvekili Rasattepe yönünde, 3 milletvekili Çankaya yönünde görüş bildirdiler. Komisyonun raporu, nihai karar değildi. Parti Grubu Komisyonu hazırladığı raporu, Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubu Başkanlığına sundu.³³ Rapor, 17 Ocak 1939 günü toplanan CHP Meclis Grup toplantısında görüşüldü. Anıtkabir Parti Grubu Komisyonu Kâtibi, komisyonun mesaisi ve incelemeleri sonucu ulaşılan kararları açıkladı. Ardından konu ile ilgili olarak birkaç milletvekili söz aldı ve komisyonun teklif etmediği yerler hakkında açıklamalarda bulundular. Milletvekilleri, Meclis grubuna, Anıtkabir yeri ile ilgili önergeler verdiler. Verilen önergeler, sırayla CHP Meclis Grubunda oylandı. Ulus Meydanında bulunan Eski Büyük Millet Meclis Binasının bulunduğu yerin teklif edildiği önerge çoğunlukla reddedildi. İkinci olarak Anıtkabir'in Ankara Kalesinde yapılmasını teklif edilen önerge oylandı. Bu önerge de reddedildi. Çankaya teklifi de az oy aldı. CHP Meclis grubu tarafından çoğunlukla reddedildi. Son olarak, komisyon üyelerinin çoğunluğunun Anıtkabir inşası için önerdiği Rasattepe oylandı. Rasattepe önergesi, ittifaka yakın bir çoğunlukla CHP Meclis grubu tarafından kabul edildi.³⁴

Anıtkabir yeri Rasattepe olarak kabul edildikten sonra dahi kamuoyunda yer konusunda tartışmaların devam ettiği görülmektedir. SES (Sanat Edebiyat Sosyoloji) Dergisinin, Haziran 1939'da Anıtkabir konusunda sanatçı ve yazarlar arasında yaptığı ankette, Anıtkabir'in yeri konusu soruldu. Ankete katılanlardan Necip Fazıl Kısakürek, "Ya Ankara'nın manasını taşıyan Kale... Ya Atatürk'ün manasını taşıyan Çankaya" diyerek iki yer önermektedir. Ankete katılanlardan Ressam Halil Dikmen, Suat Derviş ve Nurullah Berk Çankaya'da olmasını; Abidin Dino Ankara Kalesinin karşısındaki tepede olması gerektiğini ifade etmektedir. Cemal Nadir ise soruya Ankara şehri yanıtını vermekle yetinirken; Turhan Tan, Anıtkabir yeri olarak Rasattepe kararının verildiğini hatırla-

³³ BCA: 0.30.10.1.8.14

³⁴ Akşam Gazetesi, 18 Ocak 1939; Cumhuriyet Gazetesi, 18 Ocak 1939; Tan Gazetesi 18 Ocak 1939; Ulus Gazetesi, 18 Ocak 1939.

tarak “artık meselenin münakaşa mevzu olmaktan çıktığını” belirtmektedir. Rasattepe kararının verilmesinden beş ay sonra bile kimi yazar ve sanatçılar Anıtkabir yeri için farklı yerleri özellikle Çankaya’yı önermekteydiler (Ahıskalı, 1939: 10-11).

Rasattepe’nin Özellikleri

17 Ocak 1939 tarihinde CHP Meclis Grup toplantısında Anıtkabir’in Rasattepe’de yapılması kararlaştırıldı.³⁵ 19 Ocak 1939 tarihli Ulus Gazetesi, manşette Anıtkabir’in yapılacağı tepenin fotoğrafına yer verdi. Gazete, Anıtkabir’in yapılacağı yeri, “Yenişehir’den Çiftliğe giden asfaltın sol tarafına isabet eden tepe” olarak tarif ediyordu.³⁶ Rasattepe, Ankara İstasyonunun güney kısmında, İstasyon-Bakanlıklar-Bahçelievler ve Gazi Eğitim Enstitüsü dörtgeninin tam ortasında, İstasyona göre, yaklaşık olarak 45 metre yükseklikte yassı bir tepeydi (Arda, 1961:4-5). Tepenin üzerinde tek katlı rasat (meteoroloji) istasyonu vardı. Bu bina, inşaat başladıktan sonra şantiye binası olarak da kullanıldı. Tepede, meteoroloji binası olduğu için “Rasattepe” adı verilmişti (Gönültaş, 1973:5). Rasattepe’ye, Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü binası yapılması planlanmıştı. Rasattepe, Anıtkabir için seçildikten sonra bu plan iptal edildi.³⁷ Rasattepe, Anıtkabir inşa edildikten sonra “Anıttepe” olarak anılmaya başlandı. Rasattepe dönemin Ankara şehrinin yerleşim alanının dışında bir bölgeydi. Afet İnan, (1950:4) 1930’lu yıllarda tamamen boş olan Rasattepe’de askerlerin tatbikat yaptıklarını belirtmektedir.

Rasattepe olarak isimlendirilen mevki yerel olarak Beştepeler adıyla anılan tümülüs alanıydı. Bu bölgenin büyük tümülüsler nekropolünün bir bölümü olduğu eskiden beri biliniyordu. Anıtkabir yapımı sırasında, toprak düzeltmeleri yapılırken Rasattepe'deki tümülüslerin kaldırılması gerekmişti. Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü tümülüslerde yapılacak kazıyla ilgilendi. Türk Tarih Kurumu bu tümülüslerde kazı yaptı. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi öğretim üyesi Dr. Tahsin Özgüç, Türk Tarih Kurumu

³⁵ Ulus Gazetesi, 18 Ocak 1939; Tan Gazetesi, 18 Ocak 1939; Akşam Gazetesi, 18 Ocak 1939.

³⁶ Ulus Gazetesi, 19 Ocak 1939.

³⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 6, İnikat 15, 23 Mayıs 1939, Cilt 2, s.187.

arkeologu Mahmut Akok ve Arkeoloji Müzesi Müdürü Nezh Fıratlı'dan oluşan heyet 1 Temmuz 1945 günü kazıya başladı ve 20 Temmuz 1945 günü kazıyı tamamladı. Kazıda, Anıtkabir sahasında bulunan iki tümülüs açıldı. Her iki tümülüs de M.Ö. 8. yüzyıla uzanan Frig döneminden kalmaydı. Tümülüslerden birincisi 8,5 metre yüksekliğinde, 50 metre yarıçapında yığma bir tepeydi. 2,5m x 3,5 m boyutunda ardından sandukası olan anıtsal bir Frig mezarıydı. Daha küçük olan ikinci tümülüsün topraktan yüksekliği 2 m, çapı 20-25 metreydi. Bu tümülüsün içinde 4,80 m x 3,80 m boyutunda taşla yapılmış bir mezar çukuru vardı. Kazılarda mezar odalarının içinde bir çok eşya bulundu. Kısa bir zamanda ve az masrafla açılan iki tümülüs Frig dönemi gömme adetleri ve maddi kültür malzemeleri bakımından önemli sonuçlar alınmasını sağladı. Ayrıca kazı çalışması Anıtkabir bölgesinin Frig döneminde büyük bir nekropol alanı içinde olduğunu gösterdi. (Özgüç ve Akok, 1947: 27-64) Afife Batur, (1998:75) nekropol alanı olan Rasattepe'nin Anıtkabir yeri olarak seçilmesinin tarihsel süreklilik çizgisi içinde anlamlı olduğunu ifade etmektedir.

Dr. Tahsin Özgüç ve Mahmut Akok, (1947:29-30) Anıtkabir sahasındaki kazılarla ilgili raporlarında, üç şüpheli tümülüsün daha bulunduğunu belirtmektedirler. Anıtkabir sahasında yapılan kazıdan 22 yıl sonra 1967 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesi öğretim üyeleri Anıtkabir yakınında kazı yaptılar. Kazıda, 2800 yıllık bir mezar ortaya çıkartıldı. Frig krallarından birine veya nedimesine ait olduğu sanılan mezarda, çok sayıda tarihi eser bulundu.³⁸ Aynı alanda Ortadoğu Teknik Üniversitesi Restorasyon Bölümünün yaptığı ikinci kazıda ise Frig döneminde kraliyet ailesine mensup olduğu sanılan bir kadın mezarı bulundu. İkinci mezar da ilk mezar gibi, yedi sekiz metre toprak altında, oda biçiminde taşlarla örülmüştü. M.Ö. 800 yıllarına ait olan mezarda, tunçtan yapılmış ziyet eşyaları bulundu. Ayrıca aynı saha içinde bulunan üçüncü bir tümülüste de kazı yapıldı.³⁹ Sonuç olarak, Anıtkabir'in inşa edildiği Rasattepe, Frig döneminden kalma tümülüslerin bulunduğu nekropol alanıydı. Rasattepe bölgesinde var olan iki tümülüste 1945 yılında, diğer

³⁸ Milliyet Gazetesi, "Bir Kral Mezarı Bulundu," 15 Haziran 1967.

³⁹ Milliyet Gazetesi, "2000 Yıllık Bir Frig Mezarı Daha Bulundu," 11 Eylül 1967.

üç tümülüste 1967 yılında kazılar yapıldı. Frig dönemine ait eserler ortaya çıkartıldı.

Anıtkabir'in inşa edildiği Rasattepe çorak bir araziydi. İnşaat öncesinde çekilen fotoğraflarda tepede ve eteklerinde tek bir ağacın bile olmadığı görülmektedir.⁴⁰ Park sahası dâhil yaklaşık 750 dönümlük bir alana sahip Anıtkabir'in çevresine ilişkin peyzaj planlamasına 1946 yılında başlandı. Çevre düzenlemesine ilişkin uygulama projeleri Prof. Dr. Sadri Aran tarafından hazırlandı. Bonatz'ın önerileri doğrultusunda biçimlenen bu projeye göre; Anıtkabir yapısının taçlandırdığı tepe, planlamanın ağırlık merkezi olacaktı. Bu tepenin çevresinde, eteklerinden başlamak üzere geniş bir yeşil kuşak oluşturulacaktı. Bu yeşil kuşak içerisinde çok seyrek olmak üzere üniversite ve kültür yapılarının yer alması planlandı. Rasattepe'nin eteklerinde yüksek ve büyük hacimli ağaçlardan yeşil kitleler oluşturulacak, bu kitleler anıta yaklaştıkça alçalarak renkleri bozlaşacak ve bozkırın basık formlu ve boz renkli bitki fizyonomisine bürünerek, anıtın heybetli yapısı önünde adeta sönüp silinecekti. Aslanlı Yol, iki tarafı ağaç kitlelerinden oluşan yüksek yeşil çitlerle kent peyzajının etkisinden ayrılacaktı (Anıtkabir Tarihçesi, 2001: 71). Anıtkabir'in çevresinde başlangıçta 150 bin ağaç dikilmesi planlanmış ancak bu amaçla ulaşılamamıştır. Yine de tek bir ağaç olmayan çorak Rasattepe'de, inşaat sürecinde ve sonrasında yeşil bir kuşak oluşturuldu. Anıtkabir Parkına dikilen farklı türden ağaçlar ve süs bitkileri ile zengin bir flora yaratıldı.

Anıtkabir Çevresinde Yapılaşma

1942 yılında Anıtkabir Proje Yarışmasının sonucu "*Atatürk Anıt-Kabir Proje Müsabakası Hakkında Jüri Raporu*" başlığını taşıyan rapor ile açıklandı. Jüri, hazırladığı raporun sonunda Anıtkabir inşası ile ilgili bir takım uyarılarda bulunma gereğini hissetti. Jüri, Anıtkabir'in yapılacak yerin etrafındaki araziden yaklaşık 30 metre kadar yüksek olması nedeniyle Anıtkabir sahasının çevresinde yapılacak binaların inşasında dikkatli olunması gerektiğini belirtti. Anıtkabir'in çevresinde keyfi şekilde binaların inşa edilmemesi gerektiğini ifade eden Jüri, Anıtkabir'in çevresinde

⁴⁰ Ulus Gazetesi, 19 Ocak 1939.

yeşil alanlarla düzenlenmiş alçak binalardan oluşan bir yerleşim alanı kurulmasını ön görüyordu.⁴¹ Jüri, Anıtkabir'in yapılacağı Rasattepe'nin yeterince yüksek olmadığı için çevresindeki yapılaşmanın yüksekliğine dikkat edilmesini tavsiye ediyordu. 1940'lı yıllarda çevresinde bina bulunmayan Rasattepe bölgesinde yıllar içinde yoğun bir yapılaşma gerçekleşti. Uzun yıllar Anıtkabir'in silüetinin kapatılmaması için Rasattepe civarında yüksek katlı yapılaşmaya izin verilmedi. Anıtkabir'in çevresindeki yapılarda dört kattan fazlasına müsaade edilmedi.⁴² 31 Kasım 1999 tarihinde Ankara Büyükşehir Belediyesi Meclisi, oy çokluğu ile Ankara 1/5000 ölçekli Nazım Planında değişiklik yaparak Bahçelievler semtinde okul ve sağlık kuruluşları için sekiz kat izni veren bir karar aldı.⁴³ Kararın amacı, Anıtkabir'in yakınında bulunan Başkent Üniversitesi Hastanesi inşaatına sekiz kat izni verilmesi idi. Ankara Büyükşehir Belediyesi Meclisinin sekiz kat kararının ardından ciddi bir tartışma ve dava süreci başladı. Mimarlar Odası kararın iptali için 30 Aralık 1999 tarihinde Ankara 10. İdare Mahkemesine dava açtı.⁴⁴ Mimarlar Odasının kararın iptali için öne sürdüğü gerekçelerden biri de verilen iznin Anıtkabir Yarışma Programında yer alan "Kabrin şehrin her tarafından görülmesi" ilkesine aykırı olduğu iddiasıydı.⁴⁵ Başkent Üniversitesi Hastanesi inşaatı başladığında tartışmaya Genelkurmay Başkanlığı da katıldı. Genelkurmay Başkanlığı, Ankara Valiliğine gönderdiği bir yazıyla, inşaatın Anıtkabir'in silüetinin bozulmaması ilkesine ters düştüğü, ayrıca sekiz katlı binanın Aslanlı yolda düzenlenen törenlerde güvenlik tehdidi oluşturacağını iddia etti. Anıtkabir Derneği Başkanı Turhan Olcaytu da Anıtkabir çevresinde yapılaşmanın dört kat ile sınırlandırıldığını, bir binanın sekiz kat inşa edilmesinin bu geleneği bozacağını açıkladı.⁴⁶ Çankaya Belediye Başkanı Haydar Yılmaz ise "Semtte dört kattan yük-

⁴¹ Atatürk Anıt-Kabir Proje Müsabakası Hakkında Jüri Raporu, Başvekâlet Matbaası, Ankara, 1942, s. 17.

⁴² Milliyet Gazetesi, "Anıt Kabir Yanındaki İnşaatı Gören Yok," 5 Nisan 1974, s. 5.

⁴³ Bu konudaki tartışmalar için bkz: Mustafa Balbay, "Anıtkabir Kuşatılıyor 'Haber Al'ıyor musunuz?" Cumhuriyet Gazetesi, 23 Ekim 2010; Sedat Ergin, "Başkent Hastanesini Sezer'e mi havale etmeli?" Hürriyet Gazetesi Ankara Eki, 11 Şubat 2001; İsmet Solak, "Mahkemeleştiremediklerimizden misiniz?" Hürriyet Gazetesi Ankara Eki, 12 Şubat 2001.

⁴⁴ Hürriyet Gazetesi Ankara Eki, "Bir Yıl Sonra Keşif," 7 Aralık 2000.

⁴⁵ Cumhuriyet Gazetesi, "Planda Hastaneye Yer Yok," 15 Temmuz 2000.

⁴⁶ Cumhuriyet Gazetesi, "Nazım Planı Aşındırılıyor," 26 Ekim 2000.

sek bina olmadığını hastane inşaatının tamamlandığında emsal olacağını ve Anıtkabir'in etrafının sur gibi örüleceğini ifade etti.⁴⁷ Çankaya Belediye Başkanlığı, Başkent Üniversitesi Hastanesinin son dört katını ruhsatsız ve kaçak olduğu gerekçesiyle yıkım kararı aldı. Yıkıma itiraz eden Başkent Üniversitesi'nin açtığı davada, Ankara 5. İdare Mahkemesi yıkımı durdurma kararı aldı.⁴⁸ Bütün bu tartışmalar ve davalar sonucunda, Başkent Üniversitesi Hastanesi sekiz katlı olarak inşa edildi ve inşaat kararı onaylandı.⁴⁹ Basında geniş yer bulan tartışmalara bakıldığında, "Anıtkabir Jüri Heyetinin Anıtkabir çevresindeki yapılaşmanın yüksekliğine dikkat edilmesi tavsiyesine" titizlikle uyulduğunu düşünmek mümkündür. Gerçekten de Anıtkabir'in yakın çevresindeki yapılaşmaya dört kattan fazla izin verilmemiştir. Ancak Anıtkabir'in aks akışına tesadüf eden bölgelerdeki yapılaşmaya dikkat edilmemiştir. Anıtkabir birbirini dik kesen iki eksene sahiptir. Aslanlı yolun kuzeybatı/güneydoğu yönünde uzanan eksen iki uçta da boşluğa uzaktaki kentsel boşluğa açılır. Eksenin bir ucu Çankaya'yı bir ucu ise Orman çiftliği yönünü gösterir. Diğer eksen olan kuzeydoğu/güneybatı ekseni ise Ankara Kalesine yöneliktir. Müelliflerin biçimlendirdiği kentsel mekâna, boşluğa ve sonuca açılan yol imgesi Afife Batur'a göre, (1998: 78) bugün kentsel kargaşanın sahnelendiği beğeni yoksunu bir panoya doğru açılmaktadır. Prof Dr. Nezh Eldem de Anıtkabir'in birbirini dik kesen iki aksa sahip olduğunu belirtmektedir. Eldem, Çankaya'ya uzanan aksın her iki yönde özensiz yapılaşma nedeniyle bozulduğunu ifade etmektedir. Aksın bir yönünün sonradan inşa edilen yüksek bir bina olan Sabancı Kız Yurdu'nu işaret ettiğini söyleyen Eldem'e göre, Anıtkabir'in aks akışı bu yapılaşma nedeniyle bozulmuştur.⁵⁰ Kısacası, Anıtkabir'in yakın çevresinde yapılaşmanın yüksekliğine dikkat edilmiş olsa da yapının aks yönü ve şehirle kurduğu ilişkinin bütünlüğü özensiz yapılaşma ile bozulmuştur.

⁴⁷ Cumhuriyet Gazetesi, "Planda Hastaneye Yer Yok," 15 Temmuz 2000.

⁴⁸ Cumhuriyet Gazetesi, "Yıkıma Yargı Engeli," 21 Ekim 2000.

⁴⁹ Hürriyet Gazetesi Ankara Eki, "Hastane Hizmette" 2 Aralık 2000.

⁵⁰ Nezh Eldem ile özel görüşme, 24 Temmuz 2003.

Sonuç

Rasattepe, inşaat mühendisi olan milletvekili Mithat Aydın'ın çabası ve teklifi ile Anıtkabir'in yapılacağı mevki olarak belirlendi. Afife Batur, (1998: 74) Mithat Aydın'ın "*mimarca*" bir sezgi ile Rasattepe önerisi üzerinde direndiğini, tepenin kentsel morfoloji açısından alternatifler arasında en uygun yer olduğunu belirtmektedir. Karar alma süreci incelendiğinde Başbakanlık Müsteşarının başkanlığında toplanan komisyonun mimarların, şehir planlamacılarının ve bilim adamlarının görüşlerine başvurduğu ve raporlar istediği, ardından CHP Parti grubunun milletvekillerinden oluşan bir komisyonun bu raporları değerlendirerek CHP Parti Grubuna bir rapor hazırladıkları ve nihayet Anıtkabir'in yapılacağı yere Parti Meclis grubunda karar verildiği görülmektedir. Anıtkabir'in yeri için uzmanlardan görüş sorulması rasyonel bir tutumdur. Ancak ardından CHP Anıtkabir Parti Grubu Komisyonunda, meselenin çözümünün rasyonellikten çıkıp duygusal bir alana kaydığı gözlenmektedir. Çankaya düşüncesini savunanlar, bunun Atatürk'ün sözlü vasiyeti olduğunu, bütün hayatında Çankaya'dan ayrılmadığını, ölümünden sonra da Çankaya'dan ayrılmaması gerektiğini savunuyorlardı. Bu görüşler neticede mimari rasyonel bir görüşe değil orada bulunanların bile üzerinde uzlaşmadığı zayıf bir "*sözlü vasiyet*" rivayetine dayanıyordu. Çankaya görüşünü savunanlar gibi diğer önerileri ve Rasattepe görüşünü savunanlar da duygusal gerekçeler ile görüşlerini savundular. Bir milletvekilinin Rasattepe için zorlama bir bayrak metaforu yapması, bir başka milletvekilinin Rasattepe için Atatürk'ün sağlığında "*Bu tepe ne güzel bir anıt yeri!*" dediğini anlatması gibi duygusal gerekçeler üretmek ihtiyacı hissedildi. Parti grubu komisyonunda rasyonel değil duygusal düşünülerek Anıtkabir yeri tespit edildiği görülmektedir. Neticede büyük bir anıt yapının yapılacağı yer ile ilgili karar vermeden önce zemin etüdü yapılmadı. Zemin mekaniği ve sağlamlığı konusunda hiçbir teknik inceleme yapma ihtiyacı hissedilmeden Rasattepe kararı verildi. Bu yönde bir inceleme yapılmadan karar verilmesi, Anıtkabir inşaatı sürecinde aksamalara yol açtı.

1940'lı yıllarda çorak bir arazi olan Rasattepe, Anıtkabir inşası ile yeşil bir alan haline dönüştü. Yine o dönemde şehrin uzağında bir yer olan Rasattepe, zaman içinde büyüyen Ankara'nın merkezinde kaldı.

Rasattepe, Anıtkabir inşası Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli merkezlerinden biri oldu. Anıtkabir, Cumhuriyetin başkent yaptığı Ankara'nın silüetinde yerini aldı. Anıtkabir, Başkent Ankara'nın kimliğine simgesel bir katkı yaptı. Anıtkabir, Ankara'nın ve Türkiye Cumhuriyetinin sembollerinden biri oldu.

KAYNAKÇA

- Ahıskalı, Yusuf (1939) "Atatürk Mozolesi, Bir Teklif: Sanatkârlarımıza Soruyoruz" Sayı:1, Ses Dergisi, İstanbul, 7 Haziran 1939, s. 10-11.
- Akçiçek, Eren (2005), *Atatürk'ün Sağlığı, Hastalıkları ve Ölümü*, Güven Kitapevi, İzmir.
- Anıtkabir Tarihçesi, (2001), Genelkurmay Başkanlığı Basımevi, Ankara.
- Arar, Asım (1958), *Son Günlerinde Atatürk*, Selek Yayınları, İstanbul.
- Arda, Orhan (1961) "Anıt Kabir," Mimarlık ve Sanat Sayı 4-5, İstanbul.
- Atatürk Anıt-Kabir Proje Müsabakası Hakkında Jüri Raporu, Başvekâlet Matbaası, Ankara, 1942.
- Atay, Falih Rıfı (1950) "Anıt-Kabir" Cumhuriyet Gazetesi, 3 Eylül 1950.
- Balbay, Mustafa (2001), "Anıtkabir Kuşatılıyor 'Haber Al'ıyor musunuz?," Cumhuriyet Gazetesi, 23 Ekim 2001.
- Batur, Afife (1998) "Üslup-Ötesi ve Zaman Dışı Bir Tasarım veya Büyük Ölüm'ün Patetik Yontusu," *Atatürk İçin Düşünmek*, İstanbul Teknik Üniversitesi Yayını, İstanbul.
- Bozok, Salih (2006), *Yaveri Atatürk'ü Anlatıyor*, Doğan Kitapçılık, İstanbul.
- Egeli, Münir Hayri (1959) *Atatürk'ten Bilinmeyen Hatıralar*, Yaşaroğlu Kitapçılık, İstanbul.
- Eldem, Edhem (2005) *İstanbul'da Ölüm Osmanlı-İslam Kültüründe Ölüm ve Ritüel İeri*, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Ergin, Sedat (2001), "Başkent Hastanesini Sezer'e mi havoale etmeli?," Hürriyet Gazetesi Ankara Eki, 11 Şubat 2001.
- Gökdemir, Ayvaz (1985), "Mezar" *Yeni Türk Ansiklopedisi*, Cilt: 7, Ötüken Neşriyat, İstanbul, s. 2337-2338.
- Gönültaş, Güngör (1973), "Türkiye'nin İlk Kadın Mühendisi Sabiha Rıfat'ın Anıları," Milliyet Gazetesi, 23 Aralık 1973
- Gülekli, Nurettin Can (1973) *Anıtkabir Rehberi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- İnan, Afet (1950), "Atatürk'ten Hatıralar," Ulus Gazetesi, 26 Haziran 1950.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri (2002), *Politikada 45 Yıl*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kılıç, Ali (2010), *Kılıç Ali'nin Anıları*, Derleyen: Hulusi Turgut, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Kutay, Cemal (1981), *Atatürk'ün Son Günleri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.

- Leventoğlu, Mazhar, (1968), *Atatürk'ün Vasiyeti*, Leventoğlu Yayınevi, İstanbul.
- Öke, Mim Kemal (1955), *Yakınlarından Hatıralar*, Sel Yayınları, İstanbul.
- Özgüç, Tahsin ve Akok, Mahmut (1947) "Anıt-Kabir Alanında Yapılan Tümürlüs Kazıları" Belleten, Cilt: XI, Sayı: 41-42-43-44, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Özkaya, İhsan, (1976) "Atatürk'ün Son Hastalığı ve Ölümü" Milliyet Gazetesi, 10 Kasım 1976.
- Solak, İsmet (2001), "Mahkemeleştiremediklerimizden misiniz?", Hürriyet Gazetesi Ankara Eki, 12 Şubat 2001
- Soyak, Hasan Rıza (2006), *Atatürk'ten Hatıralar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Şahingiray, Özel (1955) *Atatürk'ün Nöbet Defteri 1931-1938*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara.
- Şehsuvaroğlu, Bedi (1981) *Atatürk'ün Sağlık Hayatı*, Hürriyet Yayınları, İstanbul
- Us, Asım (1939), "Atatürk Anıt-Kabri," Vakit Gazetesi, 13 Ocak 1939.
- Ünaydın, Ruşen Eşref (1959), *Atatürk'ün Hastalığı*, TTK Basımevi, Ankara.
- Yağız, Rahmi (1939) "Atatürk'ün Son Günleri," İkdâm Gazetesi, 2 Ekim 1939.
- Yalıtırım, Ziya Naki (1951) "12 Yıl Atatürk'ün Doktorları Arasında Vazife Gördüm," Cumhuriyet Gazetesi, 10 Kasım 1951.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BCA: 0.30.10.1.8.14 CHP Parti Grubu Anıtkabir Yer Tespit Komisyonu Raporu

Mithat Aydın Özel Arşivi

Mithat Aydın Özel Arşivi; "CHP Parti Grubunun Anıtkabir Komisyonu Üyesi Milletveki li Mithat Aydın'a yazdığı resmi yazı," 4 Ocak 1939.

TBMM Tutanak Dergisi

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 5, İnikat 4, 14 Kasım 1938 Cilt 27

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 6, İnikat 15, 23 Mayıs 1939, Cilt 2

Gazeteler

Akşam Gazetesi,

Cumhuriyet Gazetesi

Hürriyet Gazetesi

Kurun Gazetesi

Milliyet Gazetesi

Tan Gazetesi

Ulus Gazetesi

EK-1: CHP Parti Grubu Anıtkabir Yer Tespit Komisyonu Kararı Sayfa: 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

Parti Komisyonu Raporu
Parti Grubu Yüksek Reisliğine

1942/48

Ebedi Şef Atatürk'ün (Anıt-Kebir) yerinin seçilmesi için mütalealarına müraعات olunan zevat ve heyetler tarafından verilen raporlar ile bu işi tetkik etmek üzere İcra Vekilleri Heyetince teşkil olunan komisyon raporunu, plân ve resimleri gerek evrak ve gerekse arazi üzerinde tetkik etmek ve raporlarda serdedilen fikir ve mütaleaların yekdiğerleriyle ve araziye tatabuku noktaî nazardan müşahade ve mukayeselerini yapmak suretiyle tenevvür eden heyetimiz bu hususta edindiği kanaata Grupumuz Umumi Heyeti, ne mücmel mucip sebepleriyle arzeder :

Şehirci, mimar, mühendis, heykeltıraş gibi meslekler müntesibi olan zatlara (Anıt-Kebir) yerinde aranması lâzım olduğu fikrinde bulunduğumuz esaslı vasıf ve şartlar şöyle icmal edilebilir :

Her günkü hayat faaliyetlerinden azade, şehir hertecinde, sükûn ve inziva içinde, muhteşem bir manzara gösteren, şehrin her yerinden görülebilen ve şehre karşı serbest ve geniş bir bakışı olan, Millî günlerde büyük toplantılara müsait, ziyaretinde her türlü kolaylık ve imkân bolluğuna olan, park ortasında -yahut teçcire müsait- bir mahalde olmak .

Bütün bunlar; heyetimizin kanaatı mütekerkesine göre de (Anıt-Kebir) yerinde aranılması elzem telâkki edilmeğe cidden lâyık esaslı ve mantıkî şartlardır .

Bu mütekerkes esaslı fikir ve şartlar gözönünde tutulduğunda, müteadedit zevat ve komisyonlar tarafından verilmiş olduğu yukarıda bahsedilen raporlarda isimleri geçen ve (Anıt-Kebir) yeri olmağa elverişli bulunup bulunmadığı tetkik olunan; Yeşiltepe, Etnoğrafya müzesi önü, Timurlenk Tepesi, Gençlik Parkı, Kale içi, Çankaya, Yeni Meclis binası arkasındaki tepeler ve diğer yerlerle heyetimiz esasından Trabzon saygı Mühendisi M. İ. Aydın'ın irae ve teklif ettikleri, şehirden Gazi Orman Çiftliğine giden yolun sol tarafında, Askerî mesedatı havayî binasının bulunduğu 906 rakımlı büyük ve geniş tepeler gezilip görüldü. Bunların içinde ancak bu mesedat tepesidir ki; Ankara'nın her noktasına karşı geniş bir görüş hakimiyetini taşımaktadır ve şehrin her semtinden tam ve kâmil olarak görüldü .

EK-1: CHP Parti Grubu Anıtkabir Yer Tespit Komisyonu Kararı
Sayfa: 2

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞIVI

-2-

2/48

Tepeye çıkılıp Ankara'ya bakılınca; bir ucu Dikmen, diğer ucu da Etlik bağları olmak üzere nihayetlenen sevimli bir hilâlin tam ortasına düşen bir yıldız üzerinde bulunulduğu vehleten his ve müşehede olunur . Yıldız nısıf dairenin her noktasına ne pek uzak ne de çok yakındır. Bu tepede; saha geniş, toprak ve arazi her türlü tesiste pek müsait, (Anıt-Kabir) yeri için vücudu lâzım olduğu kanaatine iştirak edenlerin raporlarında yazılı yukarıda söylenen diğer bütün vasıf ve şartlar da mevcuttur. Yalnız bu gün için değil bütün heyet boyunca yaşayacak olan millî, tarihî, kutsal bir takdir ve minnet borcunun icabına tevessül olunurken, şimdi olduğu kadar, âtide gelecek nesillerin de bu günkü vaziyetinde görmeleri umumî ve millî bir hak olan eserleri bu günkü yüce hatıra ve şekillerinin canlılığı içinde seklensin, yapılacak iş kadar kutsal bir vazife adeden heyetimiz Rasat tepesini (Anıt-Kabir) için en muvafık ve müsait bir yer telâkki etmekte bulunduğunu Grupumuz Umumi Heyetine arz etmekle kendisine verilen ödevi yerine getirmiş oluyor .

Büyük inkiyaf ve derin saygı duyguları içinde raporumuzu sunarız .

Anıt-Kabir Parti Komisyonu Reisi Münir Çeçel	Reportör Belikeşir Ö. Evren	Antalya Rasih Kaplan	Aydın Dr. Mazhar Germen
Bursa Refet Canitez	Çorum İ. Eker	Denizli Mazhar Müfit Kensu	Denizli Recip Ali Küçük Mazaretli dolayısıyla müzakerede bulunmadı
Erzurum N. Kensu	Seyhan Tevfik Tarmen	Trebzon Mitat Aydın	

Hükümetçe teşkil olunan komisyon Ankara şehrinin imar planını yapan şehirci ile, iki mimar, bir heykeltıraş ve diğer mütehassıslardan (Anıt-Kabir) yeri için fikir sormuştur .

Mütehassıslar Etnoğrafya müzesinin yerinin böyle bir şbide için muvafık olmadığı hususunda hemen hemen müttefiktiler . Bizler mütehassısların bu kararına iştirak ediyoruz .

./.

1 2 14

Kaynak: BCA: 030.10.1.8.4

EK-1: CHP Parti Grubu Anıtkabir Yer Tespit Komisyonu Kararı
Sayfa: 3

-3-

$\frac{2}{48}$

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Mühendisler, istasyon arkasındaki tepeyi tasavvur bile etmemekte haklı idiler. Sonra da teklif olunan tepe hakkında ilk raporları imza etmiş olanlardan Ankara'da bulunanlar katı red cevabı vermişlerdir. Bizler bu red cevabına ve onun mucip sebeplerine iştirak etmekteyiz.

Mühendislerin ekseriyeti Çankaya mevkiinde toplanmıştır. Çankaya'daki tepeler grupundan her hangi bir suretle istifade edilmek ihtimalini düşünen Nafia Fen heyeti, köşk yolları ile iltisakı olmayan bir tepe seçmiştir. Eski köşkün diğer tarafında, su depolarının bulunduğu tepede aynı vasıfları haizdir. Bizim fikrimizce Çankaya üstünde karar vermek, fakat tam yerinin intihabını şbide müسابekasına iştirak edenlerle müzakere ederek tayin etmek daha doğru olur.

Atatürk, bütün hayatında Çankaya'dan ayrılmamıştır. Çankaya şehrin her tarafına hakimdir ve Millî mücadele, Devletin kuruluşu ve inkişaf-
larımızın hatıralarına ayrılmaz bir surette bağlıdır. Bu muhteşem şbide-
ler inşasına müsaittir. Hülâsa maddî, mânevî bütün şartları haizdir. Atatürk'ü şlüminden sonra, Çankaya'dan ayırmayı haklı gösterecek hiç bir sebep bulmedik

Onun için bizler Çankaya fikrinde ısrar ediyoruz.

Aza Ankara P.R.Atsy	Aza İçel Ferit Güven	Aza İstanbul Salih Cimcoz
---------------------------	----------------------------	---------------------------------

030	10			1	8	14
-----	----	--	--	---	---	----

3

Kaynak: BCA: 030.10.1.8.4

Dr. Tuğç Boran: 1974 yılında Konya'da dünyaya geldi. İlköğretimi Konya'da, ortaöğretimi Polis Koleji'nde tamamladı. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümünü bitirdi. 2007 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde yüksek lisans eğitimini bitirdi. 2011 yılında, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsünde "*Mekân ve Siyaset İlişkisi Bağlamında Anıtkabir*" adlı tezi ile doktora derecesi aldı. Ulusal televizyon kanallarında yayınlanan tarihi belgesel filmlerde yönetmen ve metin yazarlığı yaptı. Halen Çankırı Karatekin Üniversitesi Basın Halkla İlişkiler Uzmanı olarak çalışmaktadır.